

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Філософія та феноменологія релігії

плани семінарських (практичних) занять

Житомир-2020

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Житомирського державного університету імені Івана Франка
від «30» жовтня 2020 р. (Протокол № 14).

Рецензенти:

Вергелес К. М. – доктор філософських наук, професор, завідуючий наукової частини кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.

Соколовський О. Л. – доктор філософських наук, доцент кафедри філософії та політології ЖДУ імені Івана Франка.

Филипович Л. О. – доктор філософських наук, професор, завідувач відділу філософії та історії релігії Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди Національної Академії наук України.

Поліщук О.П.

Філософія та феноменологія релігії: плани семінарських (практичних) занять: [навчально-методичний посібник]. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2020. 17 с.

Філософія та феноменологія релігії: плани семінарських (практичних) занять: [навчально-методичний посібник] укладено для вивчення освітньої компоненти при підготовці здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Філософія. Релігія та сучасні суспільні процеси» спеціальності 033 Філософія. Він буде корисний для здобувачів ЗВО, фахівців у галузі філософії, релігієзнавства, інших галузей гуманітаристики та усіх зацікавлених у дослідженнях релігії як соціокультурного феномена у його зв'язку із іншими формами духовного життя, релігійної свідомості, релігійного мислення та досвіду людини й суспільства.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ТЕМАТИКА, ПЛАНИ І ЗАВДАННЯ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ	5
МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ, МЕТОДИ КОНТРОЛЮ, ОЦІНЮВАННЯ	14
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКОГО (ПРАКТИЧНОГО) ЗАНЯТТЯ	16

ВСТУП

Предмет освітньої компоненти - світоглядно-методологічний дискурс сутності та особливостей релігії як форми індивідуальної і суспільної свідомості, специфічного явища людського життя, його духовних засад і проявів; критеріїв, форм та альтернатив ціннісного самовизначення людини у світі відповідно до уявлень про релігійну віру, релігійне мислення і знання, інших релігійних феноменів; аналіз філософських уявлень про релігію та її сучасні інтерпретації як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання.

За мету ставиться ознайомити здобувачів ЗВО з питаннями, які складають основний зміст філософії релігії та феноменології релігії, допомогти їм усвідомити місце релігієзначих проблем у системі філософських знань; надати систематизованих знань, конструктивних і критичних навичок мислення щодо критеріїв, форм та альтернатив ціннісного самовизначення людини у світі відповідно до уявлень про релігійну віру, релігійне мислення і знання, інших релігійних феноменів. Засвоєння освітньої компоненти має сприяти підвищенню загальноосвітньої підготовки магістранта, а також його самовизначенню у світоглядних позиціях і засвоєння головних духовних цінностей людства.

У межах цього курсу реалізовується, як основні завдання, наступне:

- розкрити предмет, структуру й методологію філософії релігії та феноменології релігії, розкривши їх міждисциплінарні зв'язки з іншими галузями гуманітарних і суспільних наук;
- надати загальні уявлення про основні поняття філософії релігії та феноменології релігії;
- розкрити сучасні погляди про проблематику і дисциплінарну своєрідність філософії релігії та феноменології релігії у релігієзнавчому комплексі;
- формувати в студентів уявлення про витоки релігійної віри, особливості релігійного почуття та релігійної свідомості, духовно-практичний сенс релігійного знання;
- вивчити сакральне (священне) та інші релігійні феномени на основі філософського аналізу крізь призму різних напрямів феноменології релігії.

ФІЛОСОФІЯ ТА ФЕНОМЕНОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ
ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Філософія релігії, її предмет та місце у релігієзнавчих дослідженнях, гуманітаристиці і суспільних науках	4
2.	Світоглядно-методологічні основи філософського дискурсу релігії	4
3.	Основні напрями філософського дослідження релігії	2
4.	Феноменологія релігії та її предмет	6
5.	Актуальні проблеми сучасної феноменології релігії	4
6.	Основні напрями сучасної феноменології релігії	2
7.	АМР	2
Всього:		24

ПЛАНИ І ЗАВДАННЯ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

Модуль І. Філософія та феноменологія релігії: історія становлення та актуальні проблеми

ТЕМА: Філософія релігії, її предмет та місце у релігієзнавчих дослідженнях, гуманітаристиці і суспільних науках

МЕТА: розкрити предмет, структуру й методологію філософії релігії, розкривши її міждисциплінарні зв'язки з іншими галузями гуманітарних і суспільних наук.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: надати рекомендації щодо використання основних висновків за темою на семінарських (практичних) заняттях, під час написання навчально-дослідницьких робіт та в реальній психолого-педагогічній практиці.

ОСНОВНІ (ключові або опорні) **ПОНЯТТЯ ТА ПЕРСОНАЛІЇ:** філософія релігії, надприродне, трансцендентне, трансцендентальне, метафізика релігії, епістемологія релігії, праксеологія релігії, космотеїзм, теїзм, деїзм, атеїзм, пантеїзм, панентеїзм, агностицизм, фідейзм, Адольф фон Гарнацк, Жан Ревілл, Адольф Дайссманн, Ганс-Вернер Генсіхен.

ПЛАН

1. Проблема визначення філософії релігії, її об'єкта та предмету.
2. Основні риси філософії релігії як науки та навчальної дисципліни (раціональне осмислення походження, особливостей і ролі релігії; людинодомірність; світський характер досліджень; елітарність).
3. Місце філософії релігії в структурі сучасної гуманітаристики та суспільних наук.
4. Філософія релігії та її ставлення до богословського релігієзнавства.
5. Основні напрями сучасної філософії релігії (метафізика релігії,

епістемологія релігії, праксеологія релігії).

Контрольні запитання/завдання:

- 1) Розкрийте зміст понять «надприродне», «трансцендентне», «трансцендентальне».
- 2) У чому суть дискусії з приводу берлінської ректорської промови Адольфа фон Гарнацка у 1901 році?
- 3) Що таке метафізика релігії?
- 4) Охарактеризуйте предмет філософії релігії.
- 5) Яке місце філософії релігії у релігієзнавчих дослідженнях?
- 6) Охарактеризуйте історичні виміри становлення філософії релігії (космотеїзм, теїзм, ідея «Deus sive natura» («Бог чи природа») Баруха Спінози; деїзм (Р. Декарт, Н. Мальбранш); праця «Система природи» (1770) Поля Гольбаха; пантеїзм; Карл Краузе (1781-1832) про панентеїзм; фідеїзм (А. Бергсон, К. Барт).

Теми рефератів:

- Проблема трансцендентного і трансцендентального у філософських розвідках духовного життя людини та людства.
- Дискусія з берлінської ректорської промови теолога Адольфа фон Гарнацка (погляди на релігію Г.-В. Генсіхена, А. Дайссманна, Ж. Ревілля).

Теми презентацій/слайдошоу (альтернатива реферату):

- Внесок у розвиток філософії релігії неокантіанців (Г. Коген, П. Наторп, Е. Кассирер).
- Пошуки «філософського синтетизму» і філософія «нової релігійної свідомості» (Є. Аквілонов, С. Булгаков, М. Лосський, В. Розанов, С. Соллертинський, А. Шестов).

Рекомендована література

Основна

1. Гусев В. І. Вступ до метафізики: навч. посібник. Розділ 4. Буття як ідея. Ідеалізм. Тексти для читання: Дж. Берклі. Трактат про принципи людського знання. Київ: Либідь, 2004. С. 251-260.
2. Гусев В. І. Вступ до метафізики: навч. посібник. Розділ 5. Буття і свідомість, душа і тіло. Тексти для читання: Б. Спіноза. Етика. Київ: Либідь, 2004. С. 306-307.
3. Гусев В. І. Вступ до метафізики: навч. посібник. Розділ 6. Буття і свідомість, душа і тіло. Тексти для читання: Г.В.Ф. Гегель. Філософія духу. Київ: Либідь, 2004. С. 311-314.
4. Юрій М.Ф. Релігієзнавство. Тема 13. Релігійна філософія. Київ: Дакор, 2006. С. 315-331.

Додаткова

1. Бишихин В. В. Философия и религия // Вопросы философии. 1992. №7. С.34-44.
2. Шердаков В. Н. Философия религии и религиозная философия // Вопросы философии. 1995. № 2. С.181-188.

Інформаційні ресурси

Философия религии : учебник для академического бакалаврата / под ред. М. М. Шахнович. Москва : Издательство Юрайт, 2015. 273 с. [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://www.academia.edu/13508120/Philosophy_of_Religion.Manual

ТЕМА: Світоглядно-методологічні основи філософського дискурсу релігії
МЕТА: розкрити сучасні погляди про проблематику і дисциплінарну своєрідність філософії релігії.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: надати рекомендації щодо використання основних висновків за темою на семінарських (практичних) заняттях, під час написання навчально-дослідницьких робіт та в реальній психолого-педагогічній практиці.

ОСНОВНІ (ключові або опорні) **ПОНЯТТЯ, ПЕРСОНАЛІЇ Й ПРАЦІ:** політеїзм, епіклеза, дуалізм, монотеїзм, генотеїзм (енотеїзм), транстеїзм, апатеїзм, ієцизм, ігностицизм (ігтеїзм), посттеїзм, нетеїзм, омнізм, світоглядний плюралізм, Е. Дюркгейм («Елементарні форми релігійного життя», 1912), К. Тіле («Нариси історії релігії до розповсюдження універсальних релігій», 1876), М. Мюлер, Д. Шляєрмахер, П. Тилліх.

ПЛАН

1. Загальні філософські основи дослідження релігії (проблема гармонії-дисгармонії у людському існуванні; роль ідеального та духовних цінностей в житті людини; рефлексійне мислення, людське самопізнання і його межі; проблема пізнаного і непізнаного).
2. Релігійна свідомість, релігійні почуття і релігійний культ як предмет філософського аналізу релігії.
3. Вчення французького філософа-просвітителя П. Гольбаха про три стадії розвитку релігії та їх основи (страх людини перед стихіями природи; поклоніння істотам, які керують стихіями; підпорядкування Богу).
4. Трактатування походження релігії німецьким філософом Г. Гегелем.
5. Ідеї Л. Фейєрбаха про антропологічні чинники релігійної свідомості.

Контрольні запитання/завдання:

- 1) Що таке політеїзм?
- 2) Охарактеризуйте суть монотеїзму.
- 3) Що таке генотеїзм (енотеїзм)?
- 4) Чим відмінні апатеїзм, ієцизм, ігностицизм (ігтеїзм), посттеїзм, нетеїзм у трактуванні релігії?
- 5) Як розглядається релігія в контексті проблем онтології, філософської антропології, епістемології, праксеології, аксіології релігії й філософії «мови релігії»?
- 6) Охарактеризуйте специфіку вчення філософа релігії Д. Шляєрмахера.

Теми рефератів/презентацій:

- Ідеї Л. Фейєрбаха про антропологічні чинники релігійної свідомості.
- Вчення К. Тіле про історичний поступ релігійних вірувань («Нариси історії релігії до розповсюдження універсальних релігій», 1876).

Рекомендована література

Основна

1. Гусєв В. І. Вступ до метафізики: навч. посібник. Розділ 1. Метафізика у структурі філософського знання. Тексти для читання:

- О. Введенський. Метафізика та її завдання. Київ: Либідь, 2004. С. 58-61.
2. Гусев В. І. Вступ до метафізики: навч. посібник. Розділ 5. Буття і свідомість, душа і тіло. Тексти для читання: Б. Спіноза. Етика. Київ: Либідь, 2004. С. 306-307.
 3. Гусев В. І. Вступ до метафізики: навч. посібник. Розділ 6. Буття і свідомість, душа і тіло. Тексти для читання: Г.В.Ф. Гегель. Філософія духу. Київ: Либідь, 2004. С. 311-314.
 4. Гусев В. І. Вступ до метафізики: навч. посібник. Розділ 4. Буття як ідея. Ідеалізм. Тексти для читання: С. Франк. Духовні основи суспільства. Київ: Либідь, 2004. С. 244-247.
 5. Кірюхін Д. Філософія релігії // Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. С. 681.
 6. Юрій М.Ф. Релігієзнавство. Тема 5. Елементарні форми релігійного життя. Київ: Дакор, 2006. С. 64-81.

Додаткова

1. Наконечна О. П. Філософія та релігія як типи духовності // Вісник товариства російської філософії при Українському філософському фонді. Полтава, 2007. С. 71-81.
2. Рьюиз М. Наука и религия: по-прежнему война? // Вопросы философии. 1991. № 2. С.12-36.
3. Сарапін О. В. Філософія релігії у перспективі подолання семантичної варіативності // Наукові записки. 2008. Том 76. Філософія та релігієзнавство. С. 73-80.

Інформаційні ресурси

Философия религии : учебник для академического бакалаврата / под ред. М. М. Шахнович. Москва : Издательство Юрайт, 2015. 273 с. [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://www.academia.edu/13508120/Philosophy_of_Religion.Manual

ТЕМА: Основні напрями філософського дослідження релігії

МЕТА: надати загальні уявлення про основні поняття філософії релігії.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: надати рекомендації щодо використання основних висновків за темою на семінарських (практичних) заняттях, під час написання навчально-дослідницьких робіт та в реальній психолого-педагогічній практиці.

ОСНОВНІ (ключові або опорні) ПОНЯТТЯ, ПЕРСОНАЛІЇ Й ПРАЦІ: Деміург, Панкратор, абсолют, соліпсизм, фаталізм, провіденціоналізм, гілозоїзм, анімізм, містицизм, окультизм, секуляризація, Карл Маркс і Фрідріх Енгельс (праця «До критики гегелівської філософії права», 1844), Вільям Джеймс, Пауль Тілліх.

ПЛАН

1. Вчення Еріха Фромма про «гуманістичну» і «авторитарну» релігію як прояв натуралістичного підходу при дослідженні релігії.
2. Матеріалістичний підхід до аналізу походження релігії та її значення в людському житті.
3. Об'єктивно-ідеалістичний напрям розгляду релігії та принцип

трансцендентного.

4. Суб'єктивно-ідеалістичний напрям філософії релігії.

Контрольні запитання/завдання:

- 1) Що таке раціоналістична та ірраціоналістична (фідеїстична) тенденції осмислення сутності релігії?
- 2) В чому суть вчення про релігію німецького протестантського філософа релігії Давида Шляєрмахера (1768-1834)?
- 3) Вчення Еріха Фромма (1900-1980) про особливості релігійного мислення.

Теми рефератів/презентацій:

- Вчення про релігійний досвід Вільяма Джеймса (1842-1910).
- Взаємодія містичного й релігійного досвіду людини.

Рекомендована література

Основна

- 1) Гусєв В. І. Вступ до метафізики: навч. посібник. Розділ 5. Буття і свідомість, душа і тіло. Тексти для читання: Б. Спіноза. Етика. Київ: Либідь, 2004. С. 306-307.
- 2) Гусєв В. І. Вступ до метафізики: навч. посібник. Розділ 6. Буття і свідомість, душа і тіло. Тексти для читання: Г.В.Ф. Гегель. Філософія духу. Київ: Либідь, 2004. С. 311-314.
- 3) Гусєв В. І. Вступ до метафізики: навч. посібник. Розділ 4. Буття як ідея. Ідеалізм. Тексти для читання: С. Франк. Духовні основи суспільства. Київ: Либідь, 2004. С. 244-247.
- 4) Крилова С. Безсмертя // Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. С. 50.
- 5) Лубський В. І., Теремко В. І., Лубська М. В. Релігієзнавство: Підручник. Київ: Академія, 2002. 432 с.
- 6) Релігієзнавство : навч. посібник. Розділ III. Релігія та інші вияви духовної культури. Містицизм як духовно-релігійний феномен. Давні містерії і таємні спілки. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. С. 203-228.
- 7) Релігієзнавство : навч. посібник. Релігія та вільнодумство у вияві людської духовності. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. С. 229-257.
- 8) Юрій М.Ф. Релігієзнавство. Тема 14. Секуляризація як історичний феномен. Київ: Дакор, 2006. С. 332-349.

Додаткова

- 1) Бродецький О. Є. Філософія релігії: навчально-методичний посібник. Чернівці: Рута, 2008. 80 с.
- 2) Киселёв О., Хромец В. Философия религии: дисциплина, теория или поход в религиоведении // Філософська думка: Спецвипуск Sententiae II (2011). Теологія і філософія релігії. Вінниця: ВНТУ, 2012. С. 142-149.
- 3) Мондін Б. Філософія релігії і теодицея: підручник / пер. з італ. Б. Завидняка. Жовква: Місіонер. 2012. 205 с.
- 4) Рьюиз М. Наука и религия: по-прежнему война? // Вопросы философии. 1991. № 2. С.12-36.

- 5) Шепетяк О.М. Філософія релігії в українській і західній науці // Схід, 2019. № 3. С. 89-93.
- 6) Шердаков В. Н. Философия религии и религиозная философия // Вопросы философии. 1995. № 2. С.181-188.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>
2. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
3. Философия религии : учебник для академического бакалаврата / под ред. М. М. Шахнович. Москва : Издательство Юрайт, 2015. 273 с. [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://www.academia.edu/13508120/Philosophy_of_Religion.Manual

ТЕМА: Феноменологія релігії та її предмет

МЕТА: розкрити предмет й методологію феноменології релігії, розкривши її міждисциплінарні зв'язки з іншими галузями гуманітарних і суспільних наук.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: надати рекомендації щодо використання основних висновків за темою на семінарських (практичних) заняттях, під час написання навчально-дослідницьких робіт та в реальній психолого-педагогічній практиці.

ОСНОВНІ (ключові або опорні) **ПОНЯТТЯ, ПЕРСОНАЛІЇ Й ПРАЦІ:** феноменологія релігії, феномен, ноумен, «річ-у-собі», апріоризм, «річ-для-нас», апостеріоризм, принцип еросхе, «ситуаційний хронотоп», священне (mysterium), сакральне, нумінозне, теофанії, «ієрофанія», П'єр Шантепі де ла Соссе (праця «Підручник з історії релігії», 1887), Рудольф Отто (праця «Священне», 1917), Вільям Бреде-Крістенсен, Герард ван дер Леува, Мірче Еліаде.

ПЛАН

- 1) Предмет феноменології релігії та його специфіка.
- 2) Уявлення Іммануїла Канта про світ («світ є явище, а не річ-у-собі») та його значення для феноменології релігії.
- 3) Феноменологія релігії як опосередкована ланка між історією релігії і філософією релігії.
- 4) Священне (сакральне) як предметна область дослідження феноменології релігії.
- 5) Феноменологія релігії як інтегроване поєднання історії релігії та прикладної філософії релігії (Вільям Бреде-Крістенсен).
- 6) Місце феноменології релігії в структурі сучасної гуманітаристики та суспільних наук.

Контрольні запитання/завдання:

- 1) Що вивчає феноменологія?
- 2) Що таке священне?
- 3) Що таке сакральне?

- 4) Чи існує зв'язок священного і табу в повсякденному житті людини на ранніх етапах культурогенезу?
- 5) Розкрийте суть вчення Натана Зедерблома про релігійний характер священного.
- 6) Охарактеризуйте нумінозне як поняття про специфіку релігійного досвіду.
- 7) Що фіксує поняття «ідеограма», за Р. Отто?
- 8) Розкрийте зв'язок релігійного мислення і світоглядно-ціннісних свідчень релігійної свідомості (символи, образи, космогеми, ідеограми, міфологеми, теологумени).
- 9) Яка роль феноменології релігії у структурі філософсько-релігієзнавчого знання?

Теми слайдошоу/презентацій:

- Поняття «феномен» як засіб фіксації сакрального (Г. ван дер Леува).
- Поняття «ідеограма» як позначення сакрального (форми священного) (Р. Отто).
- Трактатування сакрального як символу (Р. Генон).
- Праці «Шаманізм та архаїчні техніки екстазу» та «Священне і мирське» Мірче Еліаде.

Рекомендована література

Основна:

1. Лубський В. І., Теремко В. І., Лубська М. В. Релігієзнавство: Підручник. Київ: Академія, 2002. 432 с.
2. Релігієзнавство : навч. посібник. Розділ III. Релігія та інші вияви духовної культури. Містицизм як духовно-релігійний феномен. Давні містерії і таємні спілки. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. С 203-228.
3. Чорненький Я. Я. Релігієзнавство: теоретико-практичний курс [Навч. посібник]. Феноменологія релігієзнавства: риси, ознаки, поняття, історія (Г. Леув, Р. Отто, М. Шеллер, К. Барт, Ф. Аквінський, П. Флоренський). Київ: ВД «Професіонал», 2005. С. 35-45.
4. Юрій М.Ф. Релігієзнавство. Тема 5. Елементарні форми релігійного життя. – Київ: Дакор, 2006. – С. 64-81.

Додаткова

1. Бродецький О. Роль феноменологічної методології в дослідженні релігійної етики // Релігія та Соціум. 2013. №1(9). С. 24-29.
2. Винокуров В. В. Феномен сакрального, или Восстание богов // Социо-Логос. 1991. Вып. 1. С. 431-449.
3. Пылаев М. Феноменология религии как герменевтика священного // Религиоведение. 2005. № 2. С.76.
4. Хромец В. Л. К проблеме феноменологического подхода в религиоведении // Феноменология религии: между сакральным и профанным: Материалы Международной зимней религиоведческой школы (31 января - 5 февраля 2011 г. Донецк). Донецк: Донбасс, ДООО «Центр Дискавери», Центр религиоведческих исследований ГУИиИИ, 2011. С. 20-29.

5. Черенков М. Феноменологія релігії як *via media*: про можливості феноменологічного підходу до інтеграції філософії релігії й теології // Схід. 2015. № 4. С. 97-102.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Токранов А.В. Феноменология религии: Учебно-методическое пособие для студентов направлений подготовки «Религиоведение» и «Теология». Казань: Казанский федеральный ун-т, 2018. 37 с. [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://kpfu.ru/portal/docs/F_858206931/UMP_Fenomenologia_religii.pdf

ТЕМА: Актуальні проблеми сучасної феноменології релігії

МЕТА: надати загальні уявлення про основні поняття, розкрити сучасні погляди про проблематику і дисциплінарну своєрідність феноменології релігії у релігієзнавчому комплексі; формувати в студентів уявлення про витоки релігійної віри, особливості релігійного почуття та релігійної свідомості, духовно-практичний сенс релігійного знання.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: надати рекомендації щодо використання основних висновків за темою на семінарських (практичних) заняттях, під час написання навчально-дослідницьких робіт та в реальній психолого-педагогічній практиці.

ОСНОВНІ (ключові або опорні) ПОНЯТТЯ: релігійний феномен, сутність та явище, зміст і форма, можливість і дійсність, свобода та необхідність, причина й наслідок, принцип ейдетичної редукції, принципи епохе, принцип об'єктивності, принцип історизму, каузальний ланцюг, детермінізм, індетермінізм.

ПЛАН

1. Релігійні феномени та інтерпретації предмета феноменології релігії.
2. Зв'язок феноменології релігії із історією релігії та психологією релігії.
3. Методологічні особливості сучасної феноменології релігії (принципи епохе та ейдетичної редукції).
4. Детермінізм/індетермінізм при дослідженні релігійних феноменів.

Контрольні запитання/завдання:

1. Розкрийте суть філософських категорій «сутність» і «явище».
2. Розкрийте суть філософських категорій «зміст» і «форма».
3. Що називається релігійним феноменом?
4. У чому полягає специфіка теологічного та філософського уявлень про віру?

5. Що таке каузальний ланцюг та яка його роль при аналізі релігійних феноменів?
6. Розкрийте відмінності проблемного поля розмислу: «віра і знання/віра як знання про Бога (Творця)» та «віра або знання/віра і таїна сакрального (священного)».

Теми слайдошоу/презентацій:

- Духовно-містичне світопереживання і релігійна віра.
- «Докази буття Бога» крізь призму філософської рефлексії (Тома Аквінський та неотомізм).
- Кордоцентризм («філософії серця») в контексті проблеми релігійної віри.
- Сучасна наука про можливості досягнення безсмертя, трансплантанти, клонування.

Рекомендована література

Основна:

1. Лубський В. І., Теремко В. І., Лубська М. В. Релігієзнавство: Підручник. Київ: Академія, 2002. 432 с.
2. Релігієзнавство : навч. посібник. Розділ III. Релігія та інші вияви духовної культури. Містицизм як духовно-релігійний феномен. Давні містерії і таємні спілки. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. С 203-228.
3. Чорненький Я. Я. Релігієзнавство: теоретико-практичний курс [Навч. посібник]. Феноменологія релігієзнавства: риси, ознаки, поняття, історія (Г. Леув, Р. Отто, М. Шеллер, К. Барт, Ф. Аквінський, П. Флоренський). Київ: ВД «Професіонал», 2005. С. 35-45.
4. Юрій М.Ф. Релігієзнавство. Тема 5. Елементарні форми релігійного життя. Київ: Дакор, 2006. – С. 64-81.

Додаткова

1. Винокуров В. В. Феномен сакрального, или Восстание богов // Социо-Логос. 1991. Вып. 1. С. 431-449.
2. Крилова С. Безсмертя // Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. С. 50.
3. Сарапін О. Феноменологія релігії в її суперечливому баченні // Українське релігієзнавство. 2009. Спецвипуск 1. С. 68-75.

Інформаційні ресурси

Токранов А.В. Феноменология религии: Учебно-методическое пособие для студентов направлений подготовки «Религиоведение» и «Теология». Казань: Казанский федеральный ун-т, 2018. 37 с. [Электронный ресурс]. Режим доступа:
https://kpfu.ru/portal/docs/F_858206931/UMP_Fenomenologia_religii.pdf

ТЕМА: Основні напрями сучасної феноменології релігії

МЕТА: розкрити структуру феноменології релігії; вивчити сакральне (священне) та інші релігійні феномени на основі філософського аналізу крізь призму різних напрямів феноменології релігії.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ: надати рекомендації щодо використання основних висновків за темою на семінарських (практичних)

заняттях, під час написання навчально-дослідницьких робіт та в реальній психолого-педагогічній практиці.

ОСНОВНІ (ключові або опорні) **ПОНЯТТЯ**: класична феноменологія релігії, дескриптивна феноменологія релігії, інтерпретативна феноменологія релігії, неофеноменологія релігії, принцип інтенціональної настанови свідомості.

ПЛАН

1. Класичний напрям феноменології релігії.
2. Дескриптивна феноменологія релігії (Г. Віденгрєн, С. Вікандер, С. Мовінкель, Е. Леман, Г. Біцайс).
3. Специфіка герменевтичного напрямку феноменології релігії як спроб аналізу сакрального та його видів.

Контрольні запитання/завдання:

1. Вкажіть відомих представників класичного напрямку феноменології релігії.
2. Що таке сакральності стихій (стихіалій) та предметів?
3. Чим сакральні дія або вчинки людей відмінні від сакральних істот та постатей як авторитетних суб'єктів міфологічних чи історичних подій?

Тема слайдошоу/презентації:

- Неофеноменологія релігії (Ж. Ваарденбург).

Основна:

1. Лубський В. І., Теремко В. І., Лубська М. В. Релігієзнавство: Підручник. Київ: Академія, 2002. 432 с.
2. Чорненький Я. Я. Релігієзнавство: теоретико-практичний курс [Навч. посібник]. Феноменологія релігієзнавства: риси, ознаки, поняття, історія (Г. Леув, Р. Отто, М. Шеллер, К. Барт, Ф. Аквінський, П. Флоренський). Київ: ВД «Професіонал», 2005. С. 35-45.
3. Юрій М.Ф. Релігієзнавство. Тема 5. Елементарні форми релігійного життя. Київ: Дакор, 2006. С. 64-81.

Додаткова

1. Винокуров В. В. Феномен сакрального, или Восстание богов // Социо-Логос. 1991. Вып. 1. С. 431-449.
2. Сарапін О. Феноменологія релігії в її суперечливому баченні // Українське релігієзнавство. 2009. Спецвипуск 1. С. 68-75.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Токранов А.В. Феноменология религии: Учебно-методическое пособие для студентов направлений подготовки «Религиоведение» и «Теология». Казань: Казанский федеральный ун-т, 2018. 37 с. [Электронный ресурс]. Режим доступа:

https://kpfu.ru/portal/docs/F_858206931/UMP_Fenomenologia_religii.pdf

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ:

- поточне вибіркове опитування на заняттях;
- поточне тестування;
- захист пошуково-предметних (індивідуальних) завдань.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний тестовий контроль (на семінарському занятті), усне опитування, реферат, мультимедійна презентація (слайдошу), підсумкові модульні роботи, перевірка рівня засвоєння тем, винесених на самостійне опрацювання (форми і зміст залишаються на розгляд викладача), екзамен.

ОЦІНЮВАННЯ

Під час викладання освітньої компоненти «Філософія та феноменологія релігії» здійснюється:

Оцінювання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою» https://zu.edu.ua/office/ocinjuvannya_zvo.pdf.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за всіма видами навчальних робіт проводиться за поточним, модульним та підсумковим контролюми.

Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка	Оцінка за національною шкалою
			Пояснення
90 – 100	<i>Відмінно</i>	A	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
82-89	<i>Добре</i>	B	вище середнього рівня з кількома помилками
74-81		C	в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок
64-73	<i>Задовільно</i>	D	непогано, але з незначною кількістю недоліків
60-63		E	виконання задовольняє мінімальним критеріям
35-59	<i>Незадовільно</i>	FX	з можливістю повторного складання
0-34		F	з обов'язковим повторним курсом

Підсумкова оцінка з вивчених модулів (ПОМ) розраховується:

№ модулю	M _{%n} (відсоткове значення модулю навчальної компоненти)
Модуль 1	M _{%1} = 40

Модуль 2	$M_{\%2} = 60$
Модуль 3	$M_{\%1} = 40$
Модуль 4	$M_{\%2} = 60$
Сума	100

Здобувачі вищої освіти, в яких підсумкова оцінка з вивчених модулів навчальної дисципліни (ПОМ) за семестр становить 60 і більше балів, мають право не складати екзамен. У такому разі у відомості обліку успішності з дисципліни у колонках «Підсумкова модульна оцінка» (ПОМ), «Екзаменаційна оцінка» (ЕО) та «Підсумкова оцінка» (ПО) – виставляється оцінка, яку здобувач вищої освіти отримав за результатами вивчення навчальної дисципліни.

Приклад обрахунку підсумкової оцінки з навчальної дисципліни (за умови не складання екзамену)

$M_{\%1} = 25 \%$	$M_{\%2} = 25 \%$	$M_{\%3} = 25 \%$	$M_{\%4} = 25 \%$	100%	Екзаменаційна оцінка	Підсумкова оцінка		
Накопичений бал за модуль 1	Накопичений бал за модуль 2	Накопичений бал за модуль 3	Накопичений бал за модуль 4	Підсумкова оцінка з модулів (ПОМ)		За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	ECTS
20	20	20	20	80	80	добре	80	C

У випадку складання екзамену, підсумкова оцінка (ПО) визначається як середнє арифметичне балів підсумкової оцінки з вивчених модулів навчальної дисципліни (ПОМ) та оцінки, отриманої під час екзамену (ЕО)

Приклад обрахунку підсумкової оцінки з навчальної дисципліни (за умови складання екзамену)

$M_{\%1} = 25 \%$	$M_{\%2} = 25 \%$	$M_{\%3} = 25 \%$	$M_{\%4} = 25 \%$	100%	Екзаменаційна оцінка	Підсумкова оцінка		
Накопичений бал за модуль 1	Накопичений бал за модуль 2	Накопичений бал за модуль 3	Накопичений бал за модуль 4	Підсумкова оцінка з модулів (ПОМ)		За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	ECTS
20	20	20	20	80	90	добре	85	B

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКОГО (ПРАКТИЧНОГО) ЗАНЯТТЯ

- В умовах кредитно-трансферної системи навчання оцінюються безпосередньо пов'язані із засвоєнням навчального матеріалу завдання: усні відповіді, тести, завдання, реферати, біографічні повідомлення та доповіді, задачі на семінарських заняттях (на практичних заняттях тощо).
- Викладач встановлює проміжок часу, до якого магістранти мають виконати завдання семінарських (практичних) занять. Письмове завдання, за потреби запропоноване викладачем для поглиблення знань

про предмет теми і здане студентом несвоєчасно, зараховується, однак оцінюється у 0 балів.

3. При підготовці до семінарського (практичного) заняття магістрант має дати відповіді на контрольні питання з метою виявлення глибини власних знань з цього матеріалу.
4. Підготовка теоретичних питань до семінарських занять передбачає опрацювання питань теми заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Порядок підготовки до заняття

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути всі питання, які наведено у планах до заняття).
 - Візьміть у бібліотеці університету (читальна зала/абонемент) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним) при підборі літератури, варто використовувати й фонди інших бібліотек міста, зокрема Житомирської обласної наукової бібліотеки імені О. Ольжича, та електронний ресурс бібліотек України. В останньому випадку пошук треба здійснювати самостійно.
 - Розгляньте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання семінарського заняття, прочитайте ці розділи, варто скласти план (простий або складний) для відповіді на кожне питання.
 - Опрацюйте основні поняття, які Ви повинні засвоїти, варто їх законспектувати у словничок термінів або конспект самопідготовки, який бажано укладати. Це ж стосується указаних персоналій та їхніх праць. Проаналізуйте, як розглянутий матеріал пов'язаний з іншими питаннями цієї теми та попередньою темою.
 - Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть стислий конспект або схему з прочитаного матеріалу.
 - Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. (З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача або під час проведення заняття).
 - Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання за допомогою наведених контрольних питань і завдань, поцікавтесь його зв'язком із тематикою рефератів (презентацій).
5. Студент, який одержав «незадовільно» хоча б за один з модулів дисципліни, має обов'язково складати екзамен.